

Research Paper

The Effect of Components of Globalization and Competitiveness on the Economic Resilience in Selected Countries¹



Abolfazl Shahabadi^{1*}, Hossein Raghfar², Sanaz Gahraze³

¹Professor, Department of Economics, Faculty of Social and Economic Sciences, Al-Zahra University, Tehran, Iran.

²Professor, Department of Economics, Faculty of Social and Economic Sciences, Al-Zahra University, Tehran, Iran.

³Master student in economic development and planning, Al-Zahra University, Tehran, Iran.

Use your device to scan and read the article online



Citation Shahabadi, A, Raghfar, H, Gahraze, S. (2020). The Effect of Components of Globalization and Competitiveness on the Economic Resilience in Selected Countries. *Quarterly Journal of the Macro and Strategic Policies*, 8(1), 120-143, <https://doi.org/10.30507/JMSP.2020.102391>.

<https://doi.org/10.30507/JMSP.2020.102391>.



Funding: See Page 140

Received: 29 Oct 2018

Accepted: 28 Jan 2020

Available Online: 02 May 2020

Key words:

Resilience Economy,
Efficiency Enhancers,
Globalization, International
Country Risk, EGLS
Method

ABSTRACT

The domain (area) of Economic Resilience can be divided into two parts, internal and external, because in order to achieve a resilient and resistant economy, both the reform of the socio- diplomatic- economic structure, and the setting up appropriate relations with the outside world, are important. Therefore, globalization, competitiveness power and risk of a country are introduced as the most important factors which affect the economic resilience of societies in comparison with other countries of the world. In this (that) regard, in the present study, adaptive competitiveness (relying on the efficiency enhancer), risk and globalization on the economic resilience in selected countries of the region; the vision 1404 document and the G7 group during the period 2010-2015 has been studied. According to the results of the study, countries which have higher competitiveness and lower risk enhancer, benefit from better economic resilience. in other words, the relationship between resilience and efficiency enhancer (development) as the main element (pillar) of competitiveness and risk index has been evaluated to be positive. Based on the results of the research, the social dimension of globalization has the highest the effect on economic resilience.

JEL Classification: C23, F15, F41, F62, F68, O30

*Corresponding Author:

Abolfazl Shahabadi

Address: Alzahra University, North Sheikh Bahae St., Deh-e Vanak, Tehran, I. R. of Iran

Tel: (+98) 9126991691

E-mail: a.shahabadi@alzahra.ac.ir

1. The present paper, is derived from the thesis of Sanaz Gahraze called "The effect of components of knowledge and globalization on the economic resilience in selected countries that produce oil" and is guided by Dr. Abolfazl Shahabadi and Dr. Hossein Raghfar.

تأثیر جهانی شدن، ریسک کشوری و رقابت پذیری بر تاب آوری اقتصادی کشورهای منتخب سند چشم انداز و گروه جی هفت

ابوالفضل شاه آبادی*^۱، حسین راغفر^۲، ساناز گهرازه^۳

۱- استاد گروه اقتصاد دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.
 ۲- استاد گروه اقتصاد دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.
 ۳- دانشجوی کارشناسی ارشد در توسعه اقتصادی و برنامه ریزی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

چیکید

تاریخ دریافت: ۰۷ آبان ۱۳۹۷

تاریخ پذیرش: ۰۸ بهمن ۱۳۹۸

تاریخ انتشار: ۱۳ اردیبهشت ۱۳۹۹

حیطه فعالیت تاب آوری اقتصادی را می توان به دو بخش داخلی و خارجی تقسیم کرد؛ زیرا برای دستیابی به یک اقتصاد تاب آور و مقاوم، هم اصلاح ساختار اقتصادی-سیاسی-اجتماعی داخل پراهمیت است و هم برقراری روابط مناسب با دنیای خارج. لذا جهانی شدن، قدرت رقابت پذیری و میزان ریسک یک کشور در مقایسه با سایر کشورهای جهان به عنوان اساسی ترین عوامل تأثیرگذار بر تاب آوری اقتصادی جوامع معرفی می شود. در این راستا در مطالعه حاضر به بررسی تطبیقی رقابت پذیری (با اتکا بر بعد کارایی-محوری)، ریسک (اقتصادی و سیاسی) و جهانی شدن (اقتصادی، سیاسی و اجتماعی) بر تاب آوری اقتصاد در کشورهای منتخب سند چشم انداز و گروه G7 در دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۰ پرداخته شده است. بر اساس نتایج مطالعه، کشورهایی که از سطوح بالاتر رقابت پذیری و ریسک کمتر برخوردارند، از وضعیت تاب آوری اقتصادی بهتری بهره می برند، به بیان دیگر رابطه میان تاب آوری با توسعه کارایی به عنوان اصلی ترین رکن رقابت پذیری و شاخص ریسک مثبت ارزیابی شده است. همچنین براساس نتایج تحقیق، بعد اجتماعی جهانی شدن دارای بالاترین تأثیر بر تاب آوری اقتصادی است.

طبقه بندی JEL: C23، F15، F41، F62، F68، O30

کلید واژه ها:

تاب آوری اقتصادی، تقویت

کارایی، جهانی شدن،

ریسک کشوری، روش

EGLS

*نویسنده مسئول: ابوالفضل شاه آبادی

نشانی: تهران، خیابان شیخ بهایی شمالی، دانشگاه الزهراء، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

تلفن: ۰۹۱۲۶۹۹۱۶۹۱

پست الکترونیکی: a.shahabadi@alzahra.ac.ir

۱. مقدمه

در یک جهان ایدئال، مخاطرات با عکس‌العمل‌های متناسب و خودکار پاسخ داده می‌شوند؛ اما در جهان واقعی، بسیاری از کشورها آمادگی لازم برای روبه‌رو شدن با مخاطرات را ندارند و با عنایت به وابستگی روزافزون کشورها به همدیگر، توفیق نداشتن یک کشور و منطقه در مواجهه با مخاطره، نه تنها آسیب‌هایی بر آن کشور وارد می‌کند، بلکه موجب می‌شود اثرات آن مخاطره به سایر کشورها و مناطق نیز انتقال یابد. بر پایه‌ی این شواهد، مفهوم آسیب‌پذیری و به دنبال آن تاب‌آوری شکل گرفته است. به‌طور کلی تاب‌آوری کشورها نسبت به مخاطرات به توانایی ایستادگی، مطابقت‌پذیری و احیا بعد از مخاطره دلالت می‌کند (جانی و اوزجی، ۱۳۹۳).

بررسی و مقایسه وضعیت تاب‌آوری کشورها نشان از اختلافات فاحش آنان در مواجهه با مخاطرات و شوک‌های وارده داشته است، به‌گونه‌ای که تاکنون برخی از کشورها قادر به مقاومت در برابر تکانه‌ها بوده‌اند و توانسته‌اند میزان انعطاف‌پذیری و تاب‌آوری خود را ارتقا دهند. این در حالی است که کشورهای بسیاری نیز از انعطاف‌پذیر نبودن رنج می‌برند و در مقابل ریسک‌های احتمالی، شکننده هستند. در این راستا کشورهایی که استحکام و شکنندگی ندارند، باید برای مقاوم‌سازی و افزایش انعطاف‌پذیری اقتصادی اقدام کنند، بدین منظور لازم است به شناسایی عوامل متعدد مؤثر بر تاب‌آوری بپردازند و تأثیر این عوامل را بر میزان تاب‌آوری خود و کشورهایی با سطوح مقاومتی بالا مقایسه نمایند، تا از این طریق بتوانند دلایل شکست خود را شناسایی و برای بهبود آن اقدام کنند.

بنابر تعاریف ارائه‌شده از تاب‌آوری انتظار می‌رود با افزایش ریسک تاب‌آوری کشورها دچار تزلزل شده و کاهش یابد. لذا از ریسک به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین عوامل تأثیرگذار بر میزان تاب‌آوری کشورها یاد می‌شود.

امروزه، درهم‌تندگی کشورها بیش‌ازپیش افزایش یافته است. با تشدید وابستگی متقابل میان کشورها، بروز بحران در یک منطقه دورافتاده به‌راحتی می‌تواند مخاطراتی برای سایر کشورها فراهم آورد؛ بنابراین احتمالاً می‌توان از جهانی‌شدن به‌عنوان عامل تأثیرگذار بر تاب‌آوری اقتصاد یاد کرد.

جهانی‌شدن، تأثیرات فراوانی بر ابعاد مختلف جوامع داشته است. همان‌گونه که قرارنگرفتن جوامع در گستره فرآیندهای جهانی به دلیل وابستگی بیش‌ازحد به منابع و مهارت‌های بومی می‌تواند با مشکلاتی همراه باشد؛ جهانی‌شدن بیش‌ازحد نیز با مسائلی نظیر از دست دادن استقلال و هویت مقارن است. پژوهش‌های مختلف در نقاط متعدد جهان نشان می‌دهند که برخی جوامع خاص با افزایش قرارگیری در مسیرهای جهانی‌شدن، تاب‌آوری خود را از دست می‌دهند، درحالی‌که برخی دیگر از جوامع ممکن است تاب‌آوری بیشتری به دست بیاورند (امیرزاده، ۱۳۹۵). چنانچه جهانی‌شدن با افزایش اثرگذاری کشورها در صحنه جهانی همراه باشد، می‌توان انتظار داشت جهانی‌شدن موجب افزایش تاب‌آوری اقتصادی شود؛ بنابراین بررسی اثر جهانی‌شدن توأم با افزایش قدرت رقابت‌پذیری از باب تقویت کارایی بر تاب‌آوری اقتصاد، ضروری به نظر می‌رسد.

از این رو، بنا به اهمیت موضوع، پژوهش حاضر به بررسی تأثیر شاخص های سیاسی و اقتصادی ریسک کشوری، رقابت پذیری و جهانی شدن (اقتصادی، اجتماعی و سیاسی) بر تاب آوری اقتصادی کشورهای منتخب در سند چشم انداز^۲ و گروه جی هفت^۳ طی دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۰ پرداخته است. دلیل انتخاب گروه کشورهای تحت بررسی، مقایسه عوامل مؤثر بر تاب آوری اقتصادی کشورهای پیشرفته صنعتی که نسبتاً از تاب آوری بالایی برخوردارند، با کشورهای منطقه آسیای جنوب غربی (خاورمیانه، آسیای مرکزی و قفقاز) است که در برهه های زمانی مختلف آسیب پذیری بالایی را تجربه کرده اند. لذا بر اساس نتایج، هم کشورهای مورد مطالعه از منظر تاب آوری با یکدیگر مقایسه می شوند و هم کشورهای حوزه سند چشم انداز که معمولاً در مقابل شوک های وارده بر پیکره اقتصاد نسبت به کشورهای جی هفت شکننده تر هستند، از دیدگاه عوامل مؤثر بر تاب آوری با کشورهای پیشرفته صنعتی مقایسه می شوند. نتایج حاصل از این مطالعه می تواند در ارائه توصیه های سیاستی برای مقاوم سازی اقتصاد به سیاست گذاران کلان به ویژه در کشورهای سند چشم انداز کمک شایانی کند.

۲. مبانی نظری

۲-۱. انعطاف پذیری و ریسک

اختصاص مفهوم انعطاف پذیری در توسعه اقتصادی و رقابت منطقه ای به طور خاص، بر توانایی مقاومت، انطباق و پاسخ به اختلالات و بحران های خارجی متمرکز شده است.

یک اقتصاد انعطاف پذیر، از طریق اجتناب از نوسانات بیش از حد، کاهش آسیب پذیری و ایجاد ایمنی از رشد خود در مقابل شوک های اقتصادی حمایت می کند. به طور کلی، قابلیت انعطاف پذیری اقتصادی را می توان با کاهش آسیب پذیری کشور، کاهش احتمال وقوع شوک و بهبود ظرفیت کشور برای مقابله با شوک های ممکن تقویت کرد (کانتون و همکاران^۴، ۲۰۱۶).

بنابراین هر آنچه رشد، توسعه و ثبات اقتصادی را افزایش دهد و نوسانات و آسیب پذیری منطقه را کاهش دهد، موجبات افزایش انعطاف پذیری اقتصادی را فراهم کرده است.

بنابر تعاریف ارائه شده از تاب آوری اقتصادی، هر چه میزان ریسک و آسیب پذیری کشورها افزایش یابد، میزان مقاومت و تاب آوری آنان کاهش خواهد یافت. لذا همواره از ریسک در تمام حوزه ها اعم از اقتصادی، سیاسی و مالی به عنوان عوامل کاهش دهنده تاب آوری یاد می شود.

۲. حوزه سند چشم انداز، دربرگیرنده کشورهای جنوب غرب آسیاست (اعم از آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و کشورهای همسایه ایران) که از این میان آمار و اطلاعات عربستان سعودی، ایران، ترکیه، پاکستان، اردن، مصر، قزاقستان و فلسطین اشغالی موجود و در دسترس بوده است، بر این اساس ۸ کشور نامبرده در مطالعه حاضر تحت عنوان منتخب کشورهای سند چشم انداز بحث و بررسی شده اند. دلیل انتخاب کشورهای حاضر، همگنی نسبی فرهنگی و اقتصادی موجود میان آن هاست.

۳. این گروه شامل هفت کشور صنعتی آلمان، فرانسه، ایتالیا، ژاپن، انگلستان، کانادا و ایالات متحده آمریکا است.

4. Canton et al

۲-۲- جهانی شدن، رقابت پذیری و انعطاف پذیری

به محو شدن مرزهای جداکننده در جهان و حرکت تدریجی جهان به سوی نوعی همگنی یا همگونی بیشتر در عرصه‌های مختلف، جهانی شدن گفته می‌شود (شجاعی‌زند، ۱۳۸۲).

جهانی شدن دارای ابعاد و لایه‌های فراوان است. از میان این لایه‌ها ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی دارای اهمیت ویژه‌ای است.

✓ **بعد اقتصادی:** جهانی شدن اقتصاد را می‌توان فرآیندی در نظر گرفت که در آن مرزهای اقتصادی میان کشورها هر روز کمرنگ‌تر می‌شود و تحرک روزافزون منابع، فناوری، کالا، خدمات، سرمایه و حتی نیروی انسانی در ماورای مرزها، آسان‌تر صورت می‌گیرد (بهکیش، ۱۳۸۰).

هر یک از آیتم‌هایی که به‌عنوان اساسی‌ترین ارکان جهانی شدن اقتصاد شناخته می‌شود، می‌تواند فرصت‌های وافی برای ارتقای توان تاب‌آوری فراهم آورد.

۲-۳- تجارت آزاد

با کاهش موانع تجاری، دروازه بازارهای خارجی به روی بازارهای داخلی گشوده شده و حجم تجارت خارجی کشورها افزایش یافت. با افزایش حجم تجارت خارجی، کشورها به نقشی پررنگ‌تر در عرصه‌های بین‌المللی دست خواهند یافت و در برابر بسیاری از تهدیدها ایمن می‌شوند.

مطالعاتی که باز بودن تجارت را با درجه پایین‌تر از نوسانات مرتبط می‌دانند، بیان می‌کنند که آزادی تجارت کشورها را قادر به یکپارچگی بیشتر با اقتصاد جهانی می‌کند، کشورها از این طریق به اصلاحات سیاسی دست می‌یابند و به ثبات منجر خواهد شد. همچنین انتظار می‌رود چنانچه یک کشور به‌شدت به شرایط اقتصادی کشورهای دیگر وابسته باشد، وضعیت اقتصادی آن نیز به‌شدت در معرض شوک‌های خارجی قرار گیرد و احتمالاً به بی‌ثباتی رشد تولید ناخالص داخلی آن کشور منجر می‌شود (بریگولیو، ۲۰۱۶).

۲-۴- آزادی سرمایه

ادغام به‌سرعت در حال گسترش سرمایه‌های بین‌المللی و بازارهای مالی می‌تواند چشم‌انداز رشد کشورهایی را که با کمیود پس‌انداز داخلی و محدودیت ارزهای خارجی مواجه بوده‌اند، بهبود ببخشد و موجب افزایش انعطاف‌پذیری آن‌ها بشود.

۲-۵- بازار کار

یکی از مهم ترین کانال هایی که جهانی شدن بر تاب آوری اقتصادی تأثیر می گذارد، تأثیر آن بر فرصت های اشتغال، بیکاری و ساختار بازار کار است.

✓ **اشتغال و بیکاری:** موافقان آزادسازی تجاری، معتقدند در فرآیند آزادسازی، بازار کار به سمت انعطاف پذیری بیشتر حرکت می کند و شفافیت آن گسترش یافته، در نتیجه تجارت و مبادلات اقتصادی، تقاضا برای نیروی متخصص را در بخش هایی که به بازار جهانی راه یافته اند، افزایش می دهد (جعفری صمیمی و همکاران، ۱۳۹۲).

منتقدان جهانی شدن معتقدند که جهانی شدن به بیکاری، فقر و افزایش نابرابری دستمزدها دامن زده و تأثیر منفی بر تاب آوری داشته است.

فرآیند جهانی شدن ممکن است شرکت های کوچک با سطح بهره وری پایین را به حذف از بازار تحریک کند که به بیکار شدن شاغلان مشغول در آن ها منجر خواهد شد.

با آزادی تجارت، شرکت های داخلی به یک سری کالاهای سرمایه ای جدید دسترسی پیدا می کنند که به آنان اجازه می دهد روش های جدید تولید را به کار بگیرند و عوامل تولید ارزان تر را جایگزین عوامل تولید گران تر کنند، بر این اساس سرمایه فیزیکی جایگزین نیروی کار می شود و اشتغال کاهش می یابد.

بنا به اعتقاد منتقدان، روی هم رفته جهانی شدن آثار نامطلوب گوناگونی بر امنیت شغلی داشته است و از آنجایی که رابطه تنگاتنگی میان امنیت شغلی و امنیت ملی وجود دارد، کاهش امنیت شغلی، امنیت ملی را دچار مخاطره کرده و موجب بی ثباتی خواهد شد (جعفری صمیمی و همکاران، ۱۳۹۲). بی ثباتی در اشتغال و فرصت های شغلی به انعطاف پذیری نداشتن اقتصاد منجر می شود.

✓ **جابه جایی آزادانه نیروی کار:** به اعتقاد برخی پژوهشگران، افزایش مهاجرت نیروی کار مزایایی برای هر دو کشور فرستنده و دریافت کننده در پی خواهد داشت. چنانچه یک کشور بیکاری بالا را تجربه کند، با مهاجرت نیروی کار در پی یافتن شغل نرخ بیکاری کاهش خواهد یافت و به نفع نیروی کار باقیمانده در کشور مبدأ خواهد بود و موجب شکل گیری فرصت های شغلی بیشتری برای آن ها می شود. همچنین، به کشورهایی که با کمبود نیروی کار مواجهند، کمک می کند تا پست های خالی مانده را پر کنند.

جنبش آزاد نیروی کار فرصت های بیشتری برای کارگران فراهم و بازار کار را انعطاف پذیرتر می کند. افزایش انعطاف پذیری بازار کار به بهبود انعطاف پذیری اقتصاد منجر خواهد شد.

به زعم بسیاری از پژوهشگران، افزایش تحرک نیروی کار موجب کاهش تاب آوری هر دو گروه کشورها خواهد شد.

با افزایش تحرک نیروی کار، کارگران غیرماهر خارج از کشور به سادگی می توانند جایگزین کارگران غیرمتخصص داخلی شوند، در این حالت قدرت چانه زنی کارگران داخلی کاهش یافته و

فشارهای مضاعف بر دستمزد آنان وارد می‌شود (گزارش کمیته سیاست توسعه، ۱۹۹۹). این در حالی است که با گسترش صادرات و افزایش تولید، حقوق و مزایای نیروی کار متخصص افزایش خواهد یافت و همان‌طور که در بالا اشاره شد، دستمزد نیروی کار غیر ماهر یا تغییری نکرده یا در مواردی نیز کاهش خواهد یافت؛ بنابراین با جهانی‌شدن، شکاف دستمزد کارگران ماهر و غیرماهر افزایش خواهد یافت و به افزایش نابرابری درآمدی دامن خواهد زد. افزایش نابرابری موجب کاهش همبستگی‌های اجتماعی شده و هنگام بروز شوک‌های اقتصادی و اجتماعی انعطاف-پذیری کاهش خواهد یافت.

هنگامی که متخصصان، به‌ویژه مدیران متخصص مهاجرت می‌کنند، ناکارآمدها جای آنان را می‌گیرند و مدیران ناکارآمد، زمان بروز بحران توان مدیریت شرایط را ندارند و موجب کاهش انعطاف‌پذیری اقتصاد خواهند شد.

خروج سرمایه انسانی، کشورهای توسعه‌نیافته و درحال توسعه مهاجرپرست را با تنگنای نیروی انسانی ماهر روبه‌رو می‌کند و موجب وابستگی مستمر این کشورها به جوامع صنعتی خواهد شد.

✓ **بعد اجتماعی:** جهانی‌شدن، به افزایش بسیار سریع انتقال و انتشار اطلاعات در پهنه گیتی منجر شده است. در کشورهای کمتر توسعه‌یافته، افراد با فقر اطلاعات و دانش مواجه هستند، انتقال اطلاعات و دانش به این کشورها، سطح اطلاعات و دانش افراد را به‌روز کرده و پتانسیل خوبی را برای افزایش سرمایه انسانی به وجود آورده است. با افزایش سرمایه انسانی در بلندمدت، انعطاف‌پذیری اقتصاد ارتقا خواهد یافت (گزارش کمیته سیاست توسعه، ۱۹۹۹).

اما با توسعه اطلاعات، بسیاری از الگوهای اقتصادی، روش‌های زندگی و معیارهای فرهنگی تغییر خواهد کرد.

بر اساس نظریه مصرف دوزنبری^۷، فرد در تصمیم‌گیری مصرف، تنها به سطح درآمد خود توجه ندارد، بلکه مصرف او تحت تأثیر مصرف و درآمد سایر افراد جامعه قرار می‌گیرد. درواقع، فرد خود را با سایر افراد مقایسه کرده و آنچه تأثیر قابل توجه در مصرف او دارد، جایگاه وی در میان افراد گروه یا جامعه اوست، نه صرف درآمد فرد (رحمانی، ۱۳۸۸).

باتوجه به سرعت بسیار بالای انتشار اطلاعات، افرادی که در کشورهای درحال توسعه زندگی می‌کنند، به سرعت از رفاه ساکنین کشورهای توسعه‌یافته مطلع می‌شوند. لذا شروع به مقایسه زندگی خود و هم‌ردیفانشان در کشورهای توسعه‌یافته می‌کنند و هنگامی که سطح زندگی خود را از آنان پایین‌تر ببینند، احساس عقب‌افتادگی می‌کنند. افراد، این عقب‌افتادگی را ناشی از عملکرد ضعیف رژیم‌های اقتصادی خود می‌دانند که در بلندمدت به انزجار ملت از دولت منجر می‌شود، شکاف به‌وجودآمده می‌تواند به بی‌ثباتی سیاسی دامن بزند.

6. Committee for Development policy

7. Dosenberg

همچنین افراد بر اساس روحیه تقلیدی - برای آنکه از سایر مردم در جامعه جهانی عقب نمانند - به هماهنگ سازی خود با دیگران دست زده و به مصرف گرایی صرف (از نوع کالاهای لوکس و غیر ضروری) روی می آورند. از آنجایی که امکانات تولید داخلی در کشورهای در حال توسعه توان پاسخگویی به چنین مصارفی را ندارد، این کشورها به منظور پاسخگویی به تقاضای شکل گرفته ناگزیر به واردات کالاهای لوکس خواهند بود.

با این تغییر رویه در نوع مصرف طبقات بالای درآمدی و باتوجه به روحیه تقلیدی، سطوح متوسط درآمدی نیز الگوی مصرف خود را تغییر داده و تلاش می کنند خود را مشابه طبقات بالاتر کنند. در این مسیر افراد حاضر در طبقات متوسط (متوسط رو به بالا) میل متوسط مصرفشان افزایش یافته و برای اجتناب از عقب ماندگی، حجم بسیار بالایی از درآمدها را به مصرف کالاهای غیر ضروری اختصاص می دهند.

در این فرآیند گاهاً مصرف فرد از درآمدش پیشی می گیرد، برای همین شخص در پی افزایش درآمد خود با راه های گوناگون است و برای رسیدن به این هدف از راه های مشروع اما دارای تبعات اجتماعی مانند: اشتغال دوم و سوم، اضافه کاری، کار کردن اهالی خانواده، وام گرفتن، کمک گرفتن از اقوام و فروش وسایل استفاده می کنند. این راه ها اثرات منفی بر نهاد خانواده و کارکردهای آن از جمله تربیت کودکان می گذارد که سرمایه های انسانی کشور هستند. گاهی نیز افرادی که در مشاغل غیردولتی هستند، برای بالا بردن درآمد، قیمت کالاها و خدمات خود را متناسب و گاه با سوءاستفاده فراتر از تورم بالا می برند. این راهکار مشکلاتی را برای کارمندان و کارگران که درآمد کافی ندارند و درآمدها در برابر تورم تغییر چندانی نمی کند، اثر می گذارد. حال اگر افرادی که نمی توانند از راه های پیش گفته درآمد خود را افزایش دهند و پایبند به اصول اخلاقی نیستند، به دنبال کسب درآمد به هر شکل ممکن می روند و راه های نامشروع را برای بالا بردن درآمد و تأمین نیازهای خود انتخاب می کنند مانند: استفاده از اموال دولتی، قاچاق، اختلاس، رشوه گیری، احتکار و گران فروشی (سیدی نیا، ۱۳۸۸).

در این رویه، طبقه مرفه و به تبع آن طبقه متوسط که خواهان رسیدن به طبقه مرفه است، کالاهای مصرفی و لوکس را تهیه خواهند کرد؛ اما طبقه ضعیف و زیر متوسط توان خرید نخواهند داشت و شکاف طبقاتی را در پیش رو خواهد داشت.

افراد طبقات پایین در این مسیر خود را با طبقه مرفه مقایسه می کنند و در صورتی که کمتر از آن ها داشته باشند، احساس محرومیت و بی عدالتی می کنند (همان).

در این وادی برخی از افراد طبقه متوسط و پایین نیز، رفتارهای متظاهرانه دارند، چون توان خرید در آن ها نیست به اجناس بدلی یا قرض روی می آورند، برخی نیز تظاهر به داشتن چیزی می کنند که ندارند (رفیع پور، ۱۳۷۷). در این راستا بازار کالاهای تقلبی، بی کیفیت و ارزان قیمت که مشابه کالاهای لوکس است، داغ شده و در بازار کشورهای در حال توسعه به روی کالاهای متنوع اما بی کیفیت همچون کالاهای تولید شده توسط کشور چین باز خواهد شد.

تغییر الگوهای مصرف ناشی از جهانی‌شدن در وهله اول، کشور را به دنیای خارج وابسته خواهد کرد، در وهله دوم بدون آنکه به تولید و چرخه اقتصاد کمکی شود، ذخایر ارزی کشور تخلیه خواهد شد، در مراحل بعد چرخه تولید داخل کم کم با عدم تقاضا مواجه شده و رونق خود را از دست خواهد داد، شکاف طبقاتی عمیق شکل گرفته و بی‌اعتمادی، نفاق و عدم مسئولیت‌پذیری در قبال جامعه به وجود خواهد آمد و در نهایت سرمایه‌های انسانی و اجتماعی از بین خواهد رفت. چنانچه تحت چنین شرایطی تکانه‌ای به اقتصاد وارد شود، کشور نه تنها توان جذب آن و پیگیری روند سابق خود را نخواهد داشت بلکه به محض وقوع شوک معضلات موجود در کشور با آن همساز شده و ضربات ناشی از تکانه را چندین برابر خواهد کرد.

✓ **بعد سیاسی:** دولت‌ها دیگر بازیگران اصلی و تنها منبع اقتدار سیاسی محسوب نمی‌شوند، بلکه بازیگران جدید همانند سازمان‌های بین‌المللی و غیردولتی، بازیگران فراملی، شرکت‌های چندملیتی و ... در عرصه جهانی شدن هستند که به‌طور روزافزونی قدرت نقش‌آفرینی آنان در فرآیندهای برون‌مرزی افزایش یافته است؛ از این رو می‌توان گفت ما در حال چرخش از رویکرد دولت‌محور به رویکرد خصوصی شدن اقتدار هستیم (آجیلی و بانکیان، ۱۳۹۵).

جهانی‌شدن، وظایف تصدی‌گری دولت را کاهش می‌دهد و شرایط اقتصادی را با حضور بخش خصوصی رقابتی‌تر می‌کند؛ لذا از هزینه‌های دولت کاسته خواهد شد و بسیاری از فعالیت‌ها به بخش خصوصی که مولدتر است سپرده می‌شود، این تجدید ساختار کارآمدی دولت را در پی دارد (گمل و همکاران، ۲۰۰۸) و با کارآمدتر شدن دولت‌ها قدرت پاسخگویی به شوک‌های وارده افزایش خواهد یافت.

عده‌ای هم معتقدند که در عصر جهانی‌شدن سیاست، دیگر نمی‌توان از حاکمیت ملی، مرزهای ملی و امنیت ملی سخن گفت. فقدان اقتدار در حیطه جغرافیایی خاص، تأکیدی بر این واقعیت است که اقتدار، خصلت ارضی خود را از دست داده است. جهانی‌شدن، منافع و امنیت ملی کشورها را با چالش‌هایی روبه‌رو کرده و کشورهایی که ابزار لازم برای دفاع از امنیت خود نداشته‌اند، به این نتیجه رسیده‌اند که مشارکت در روند جهانی‌شدن، باعث صدمه‌پذیری آنان می‌شود (حمیدی و سرفرازی، ۱۳۸۹).

۲-۶- رقابت‌پذیری

اقتصاددانان کلاسیک و نئوکلاسیک رقابت را به‌عنوان قدرت صادرات کشورها معرفی کردند. بنا به تعبیر آنان قدرت رقابت‌پذیری همان قدرت کسب درآمد از تجارت بین‌المللی با صادرات کالاهای ارزان و کم‌هزینه است. برای آنان مفهوم رقابت‌پذیری کشور کاملاً واضح بود و در توانایی صادرات هر نوع کالایی خلاصه می‌شد (پتریلی، ۲۰۱۸).

پس از معرفی مدل پورتر^{۱۰} (۱۹۹۲)، که یک رویکرد چندوجهی را برای رقابت ارائه می‌دهد، مفهوم رقابت‌پذیری در یک کشور به‌عنوان یک مفهوم پیچیده با متغیرهای مختلف در نظر گرفته

8. Gemmell et al

9. Petrylè

10. Porter

می شود که صرفاً مفهومی متکی بر صادرات نیست، بلکه بر موفقیت کلی اقتصادی کشور تکیه دارد (پورتر، ۱۹۹۲).

مجمع جهانی اقتصاد^{۱۱} (WEF) در سال ۲۰۱۵، رقابت پذیری کشور را به عنوان «مجموعه‌ای از مؤسسات، سیاست‌ها و عوامل تعیین کننده بهره‌وری یک کشور» معرفی و استدلال می‌کند که بهره‌وری اصلی ترین موتور رشد اقتصادی بلندمدت، استانداردهای زندگی و رفاه است (شواب^{۱۲}، ۲۰۱۵).

تعریف ارائه شده توسط اقتصاددانان در انجمن جهانی اقتصاد نشان می‌دهد که یک رتبه‌بندی رقابتی بالاتر نشان دهنده بهره‌وری بیشتر اقتصاد کشور است که به نوبه خود باید به رشد اقتصادی بالاتر و پایدارتر منجر شود. علاوه بر این رشد اقتصادی به افزایش استانداردهای زندگی و رفاه شهروندان کشور منجر می‌شود (همان، ۲۰۱۵).

(پتریلی، ۲۰۱۸)، بیان می‌کند با توجه به آنکه یک رتبه‌بندی رقابتی بالاتر نشان دهنده رشد اقتصادی بالاتر و پایدارتر است، لذا انتظار می‌رود سطوح بالاتر رقابت پذیری به افزایش مقاومت اقتصادی در برابر تکان‌های وارده بر پیکره اقتصاد منجر شود؛ بنابراین میان قدرت رقابت پذیری کشورها با قدرت انعطاف پذیری آنان رابطه مثبت وجود دارد.

(بریگوگلیو و گالی^{۱۳}، ۲۰۰۳) بیان می‌کنند که کشورهای در حال توسعه و جزیره‌ای کوچک به دلیل آزادی تجاری بسیار بالا و تمرکز در کالاهای صادراتی معمولاً از آسیب پذیری بسیار بالایی رنج می‌برند. اما کشور سنگاپور در حالی که جزو گروه کشورهای در حال توسعه و جزیره‌ای کوچک است، توانسته با بهبود فضای رقابتی و توانمندسازی زیرساخت‌های تجاری به رشد اقتصادی بالا دست یابد و تاب‌آوری خود را افزایش دهد. بر اساس این مطالعه آزادی اقتصادی و جهانی شدن، به تنهایی موجب کاهش تاب‌آوری اقتصاد خواهد شد و چنانچه هم‌زمان با افزایش قدرت رقابت پذیری به کار گرفته شود، می‌تواند موجب ارتقای تاب‌آوری اقتصادی کشورها شود.

۳. مروری بر مطالعات انجام شده

(کوز و همکاران^{۱۴}، ۲۰۰۶)، آمارهای مربوط به ۸۵ کشور از جمله ۲۱ کشور صنعتی و ۶۴ کشور در حال توسعه را طی دوره ۲۰۰۰-۱۹۶۰ بررسی کردند. در این مطالعه استدلال شده که طی ادوار گذشته افزایش نوسانات و ریسک، موجب کاهش نرخ رشد اقتصادی شده است، اما چنانچه یکپارچگی‌های مالی و اقتصادی افزایش یابد، میزان اثرگذاری منفی نوسانات بر رشد کاهش خواهد یافت. بر این اساس، کشورهایی که از تجارت آزاد استفاده می‌کنند، قادرند نوسانات بیشتری را تحمل کنند بدون آنکه به روند رشد بلندمدتشان خللی وارد شود.

-
11. World Economic Forum
 12. Schwab
 13. Galea
 14. Kose et al

(مسچی و ویوارلی^{۱۵}، ۲۰۰۷)، یک نمونه ۷۰ تایی از کشورهای در حال توسعه را طی دوره ۱۹۹۰-۱۹۸۰ تحلیل کردند. بر اساس نتایج چنانچه کشورهای در حال توسعه، به تجارت با کشورهای توسعه‌یافته روی بیاورند، بی‌ثباتی اقتصادی کشورهايشان افزایش خواهد یافت؛ زیرا تجارت با کشورهای توسعه‌یافته منجر به وخیم‌تر شدن وضعیت توزیع درآمدی این اقتصادها می‌شود. بر طبق این مطالعه، تفاوت‌های فناوری میان شرکای تجاری عامل مهمی در ایجاد شکنندگی اقتصادهای کمتر توسعه‌یافته است.

(دی‌جیوانی و لوچنکو^{۱۶}، ۲۰۰۹)، در بررسی اثر باز بودن تجارت بر اقتصاد کشورها، بین بخش‌های مختلف تمایز قائل شده‌اند و درباره ۲۸ بخش تولیدی مربوط به ۶۱ کشور طی دوره ۱۹۷۰-۱۹۹۹ بحث کرده‌اند. آن‌ها استدلال می‌کنند که باز بودن تجارت منجر به افزایش سطح تخصص کشورها در تولید کالاهای خاص می‌شود، در پی این امر و با تمرکز کالاهای صادراتی اقتصادها ضربه‌پذیر می‌شوند و در نتیجه انعطاف‌پذیریشان کاهش می‌یابد.

(هگرتی^{۱۷}، ۲۰۱۱ و ۲۰۱۴)، برای کشورهای مکزیک، آفریقای جنوبی، برزیل و روسیه، دریافت که افزایش جهانی شدن از کانال افزایش جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی موجب کاهش نوسانات اقتصاد کلان شده است. اما FDI بر میزان و وسعت اثرگذاری نوسانات اثرات غیرمستقیمی نیز خواهد داشت که نحوه اثرگذاری غیرمستقیم آن مبهم است.

(هگرتی، ۲۰۱۴)، تابع مصرف و سرمایه‌گذاری و میزان نوسانات هر یک از توابع را برای ۱۱ کشور قبل و بعد از بحران سال ۲۰۰۸ به صورت جداگانه بررسی کرده است. باتوجه به نتایج حاصله، آزادی بازارهای مالی منجر به کاهش نوسانات سرمایه‌گذاری شده و بر نوسانات مصرف تأثیری نداشته است.

(ابوبکر^{۱۸}، ۲۰۱۵)، طی بررسی اطلاعات مربوط به ۳۳ کشور طی سال‌های ۲۰۰۰-۱۹۸۰ دریافت که باز بودن تجارت باعث افزایش نوسانات اقتصادی کشورها می‌شود، اما هرچه میزان توسعه‌یافتگی و کارایی بالاتر باشد، دامنه نوسانات وارده بر پیکره اقتصاد کشورها کمتر است.

(بریگوگلیو و ولا^{۱۹}، ۲۰۱۶)، بر اساس تجزیه و تحلیل‌های داده‌های پانل برای ۱۷۲ کشور به این نتیجه رسیدند که باز بودن تجارت منجر به بی‌ثبات شدن اقتصاد کشورها می‌شود و آسیب‌پذیری آنان را افزایش و انعطاف‌پذیری آنان را کاهش می‌دهد. این در حالی است که چنانچه کشورها از حکمرانی اقتصادی و سیاسی خوب برخوردار باشند، اثرات منفی آزادی تجارت کاهش می‌یابد و حتی معکوس نیز می‌شود.

(سایما و جیورج^{۲۰}، ۲۰۱۷)، رویکردهای مختلف رقابت‌پذیری ملی و انعطاف‌پذیری اقتصادی کشور رومانی را در دوره قبل و بعد از بحران ۲۰۰۸ بررسی کرده‌اند. بر این اساس روند شاخص‌های رقابت جهانی، عملکرد محیط‌زیست، توسعه انسانی و انعطاف‌پذیری تحلیل شده است. بنابر نتایج، انعطاف‌پذیری اقتصادی کشور رومانی

15. Meschi and Vivarelli

16. Di Giovanni and Levchenko

17. Hegerty

18. Abubaker

19. Vella

20. Sima and Gheorghe

طی دوره ۲۰۱۴-۲۰۰۸ روندی نزولی را طی نموده است. علت اصلی اندک بودن انعطاف پذیری اقتصادی و کاهش این شاخص، پایین بودن سطح رقابت پذیری و بهره‌وری اندک عوامل تولید ذکر شده است.

(پتریلی، ۲۰۱۸)، دو فرضیه را بررسی می‌کند: اول آنکه، چنانچه یک کشور از قدرت رقابت پذیری بالاتر برخوردار باشد، آن کشور در برابر بحران‌های اقتصادی مقاوم‌تر خواهد بود. فرض دوم نیز آنکه، شاخص رقابت پذیری جهانی قادر به پیش‌بینی رشد اقتصادی ادوار آتی خواهد بود. به‌منظور بررسی فرضیات، رابطه بین شاخص رقابت‌پذیری جهانی با رشد تولید ناخالص داخلی و انحراف استاندارد رشد اقتصادی در کشورهای عضو اتحادیه اروپا، نروژ، سوئیس، ایسلند، ایالات متحده آمریکا و روسیه طی دوره ۲۰۰۶-۲۰۱۵ ارزیابی شده است. نتایج تحقیق نشان‌دهنده رابطه ضعیف بین رقابت‌پذیری جهانی و تولید ناخالص داخلی سال‌های آتی است، به بیان دیگر شاخص رقابت‌پذیری قادر به پیش‌بینی نرخ رشد اقتصادی سال‌های آتی نیست. باین‌حال، نتایج حاکی از آن است که میان رقابت‌پذیری و انحراف از تولید، رابطه منفی وجود دارد، بدان معنا که هرچه قدرت رقابت‌پذیری کشورها بالاتر باشد، توان اقتصادی کشورها برای مقابله با شوک‌های وارده افزایش خواهد یافت.

شایان ذکر است، با وجود آنکه مطالعات داخلی بسیاری به بررسی شاخص تاب‌آوری اقتصادی و راه‌های محاسبه آن اهتمام ورزیده‌اند اما تاکنون مطالعه‌ای به بررسی اثر جهانی شدن و ارتقای رقابت‌پذیری بر تاب‌آوری اقتصاد ملی نپرداخته است. بر این اساس با توجه به آنکه در میان مطالعات داخلی به تأثیر جهانی شدن بر تاب‌آوری توجه نشده و مطالعات خارجی صورت گرفته نیز تنها بعد اقتصادی جهانی شدن را بررسی کرده‌اند، این مطالعه به تحلیل جهانی شدن متشکل از سه بعد اقتصادی، سیاسی و اجتماعی، ارتقای رقابت‌پذیری و ریسک‌های بر تاب‌آوری اقتصادی کشورهای برگزیده پرداخته است.

۴. معرفی و تجزیه و تحلیل داده‌ها

مطالعه حاضر مبتنی بر روش تحلیلی-توصیفی است و برای انجام آن از داده‌های سالانه طی دوره زمانی ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۵ میلادی استفاده شده است، این اطلاعات از آمارهای بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول، یونسکو، سالنامه آزادی اقتصادی بنیاد فریزر، مجمع جهانی اقتصاد و سایت خدمات ریسک سیاسی گردآوری شده است.

۴-۱- شاخص تاب‌آوری

از آنجایی که مطالعه (بریگولیو و همکاران، ۲۰۰۳) به‌عنوان نخستین پژوهشی بود که به ساخت شاخص ترکیبی تاب‌آوری پرداخت، بسیاری از مطالعات جهانی در سال‌های بعد به شاخص ارائه‌شده توسط آنان تکیه کردند. طی سال‌های بعد بریگولیو و همکاران، شاخص خود را کامل‌تر کردند؛ لذا از میان شاخص‌های معرفی‌شده تاب‌آوری، شاخص (بریگولیو و همکاران، ۲۰۰۸) به یکی از شاخص‌های پذیرش‌شده نویسندگان جهانی تبدیل شده است. مطالعه حاضر نیز از شاخص ترکیبی (بریگولیو و همکاران، ۲۰۰۸) استفاده کرده است. شاخص تاب‌آوری این بحث از میانگین چهار رکن ثبات اقتصاد کلان (متشکل از شاخص فلاکت و نسبت بدهی دولت درصدی از GDP)، کارایی بازار اقتصاد خرد (محدودیت اعتبار، کار و کسب‌وکار)، حکمرانی خوب و توسعه اجتماعی (متشکل از شاخص توسعه آموزش و شاخص توسعه بهداشت) تشکیل شده است. شاخص

معرفی شده برای تاب‌آوری اقتصادی، یک عدد در بازه صفر تا ۱۰۰ است، عدد ۱۰۰ بالاترین ارزش و عدد صفر کمترین ارزش را دارد. ارزش‌های بالاتر نشانگر درجه بالاتر از تاب‌آوری است. مقدار عددی محاسبه شده در شاخص تاب‌آوری برای کشورهای برگزیده در حوزه سند چشم‌انداز و گروه جی هفت در طول دوره ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۵ و همچنین مقدار متوسط این شاخص طی دوره مذکور در جدول (۱) ارائه شده است.^{۲۱}

جدول ۱. روند شاخص تاب‌آوری اقتصادی در منتخب کشورهای حوزه سند چشم‌انداز و گروه جی هفت طی دوره ۲۰۱۰-۲۰۱۵

رتبه	نام کشورها	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	متوسط ۲۰۱۰-۲۰۱۵
۱	کانادا	۸۸.۵۶	۸۸.۲۸	۸۷.۳۵	۸۷.۶۸	۸۹.۵۱	۸۹.۷۱	۸۸.۵۱
۲	انگلستان	۸۰.۷۳	۸۰.۶۳	۸۰.۸۹	۸۱.۶۱	۸۴.۸۲	۸۷.۹۹	۸۲.۷۷
۳	ایالات متحده آمریکا	۷۸.۴۲	۷۸.۹۵	۸۰.۶۲	۸۱.۸۱	۸۴.۱۵	۸۶.۲۳	۸۱.۶۹
۴	آلمان	۷۵.۴۶	۷۸.۸	۷۷.۶	۷۸.۱۷	۸۱.۳۳	۸۴.۹۱	۷۹.۳۷
۵	فرانسه	۷۸.۵۹	۷۸.۷	۷۷.۱۶	۷۶.۱	۷۹.۰۵	۷۸.۶۹	۷۸.۰۵
۶	ژاپن	۷۵.۹۳	۷۵.۱۴	۷۳.۳۱	۷۳.۹۵	۷۵.۴۴	۷۷.۳۵	۷۵.۱۸
۷	فلسطین اشغالی	۷۲.۳۵	۷۲.۶۱	۷۲.۳۹	۷۳.۸۶	۷۷	۷۸.۲۰	۷۴.۴
۸	ایتالیا	۶۷.۰۶	۶۸.۱۲	۶۷.۵۶	۶۷	۶۷.۴۸	۶۸.۸	۶۷.۶۶
۹	عربستان سعودی	۶۵.۹	۶۴.۴۵	۶۷.۲۸	۶۷.۰۱	۵۹.۸۴	۶۶.۸۲	۶۵.۲۱
۱۰	اردن	۵۹.۹۶	۶۰.۷۹	۵۹.۱۸	۵۹.۸۹	۵۸.۴۱	۶۲	۶۰.۰۳
۱۱	قزاقستان	۵۶.۶۱	۵۷.۲۶	۶۰.۵۴	۵۹.۸۹	۶۲.۰۱	۶۱.۴۶	۵۹.۶۲
۱۲	ترکیه	۵۱.۱۴	۵۴.۴۴	۵۵.۲	۵۵.۱۷	۵۵.۲۶	۵۳.۹۶	۵۴.۱۹
۱۳	ایران	۳۸.۴	۳۷.۴۹	۳۴.۳۸	۲۹.۷۵	۳۸.۸۵	۳۹.۳۴	۳۶.۳۶
۱۴	پاکستان	۳۳.۲	۳۲.۶۷	۳۳.۷۷	۳۴.۶۷	۳۴.۷۳	۳۶.۶	۳۴.۲۷
۱۵	مصر	۳۵.۸۰	۳۲.۶۵	۳۳.۱۲	۳۱.۴۲	۲۹.۵۲	۳۰.۳۴	۳۲.۱۴

فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با توجه به آمارهای ارائه شده، به ترتیب کشورهای کانادا، انگلستان، ایالات متحده آمریکا، آلمان و فرانسه با متوسط مقادیر ۸۸.۵۱، ۸۲.۷۷، ۸۱.۶۹، ۷۹.۳۷ و ۷۸.۰۵ طی دوره تحت بررسی بیشترین میزان تاب‌آوری اقتصادی را کسب نموده و مطلوب‌ترین عملکرد را در میان کشورهای حاضر به خود اختصاص داده‌اند. همچنین کشورهای مصر، پاکستان و ایران به ترتیب با امتیازهای ۳۲.۱۴، ۳۴.۲۷ و ۳۶.۳۶ ضعیف‌ترین عملکرد را در حوزه تاب‌آوری از خود به نمایش گذاشته‌اند.

۲-۴- شاخص جهانی شدن

در مقاله حاضر از شاخص جهانی KOF استفاده شده است. این شاخص در سال ۲۰۰۲ توسط انیسیتو اقتصادی سوئیس ساخته و در سال ۲۰۰۸ بسط داده شد. شاخص KOF سه بعد کلی اقتصادی، سیاسی و اجتماعی را پوشش می‌دهد. بعد اقتصادی این شاخص تحرک آزادانه عوامل تولید، کالا و خدمات را اندازه‌گیری

می‌کند. بعد سیاسی، نقش سیاست‌های دولت در فرآیند جهانی شدن را به تصویر می‌کشد. در جهانی شدن اجتماعی نیز پراکندگی ایده‌ها، اطلاعات، فرهنگ و روی هم رفته تعامل انسان‌ها تحلیل شده است.

هر یک از شاخص‌های معرفی شده برای جهانی شدن اقتصادی، سیاسی و اجتماعی به یک عدد در بازه ۱ تا ۱۰۰ تبدیل می‌شوند. عدد ۱۰۰ بالاترین ارزش و عدد ۱ کمترین ارزش را دارد. مقدار متوسط شاخص کلی جهانی شدن و ابعاد آن طی دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۰ در جدول (۲) نشان داده شده است.

جدول ۲. متوسط شاخص جهانی شدن و ابعاد آن در منتخب کشورهای حوزه سند چشم‌انداز و گروه جی هفت طی دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۰

نام کشورها	رتبه شاخص کل	شاخص کل جهانی شدن	بعد اقتصادی جهانی شدن	بعد اجتماعی جهانی شدن	بعد سیاسی جهانی شدن
آلمان	۱	۹۸.۰۸	۸۴.۶۱	۷۶.۸۳	۸۶.۵۱
انگلستان	۲	۸۷.۶۷	۷۹.۳۶	۸۷.۹۶	۹۷.۶۴
فرانسه	۳	۸۶.۸۸	۷۶.۶۳	۸۴.۶۸	۹۹.۲۵
کانادا	۴	۸۳	۶۹.۲۴	۸۶.۵۸	۹۳.۱۹
ایتالیا	۵	۸۱.۳۵	۶۸.۱۱	۷۶.۷۳	۹۹.۲۱
ایالات متحده آمریکا	۶	۷۹.۶۸	۶۴.۰۲	۷۹.۸۳	۹۵.۱۸
فلسطین اشغالی	۷	۷۶.۵۹	۷۱.۱	۸۳.۶۴	۷۵.۰۴
اردن	۸	۷۵.۲۵	۷۱.۳۴	۷۱.۴۱	۸۳.۰۱
ژاپن	۹	۷۵.۱۶	۶۰.۳	۷۴.۹	۹۰.۲۸
ترکیه	۱۰	۷۰.۰۹	۵۱.۷۷	۶۴.۸۸	۹۳.۶۳
عربستان سعودی	۱۱	۶۴.۳۷	۵۸.۳۵	۶۸.۴	۶۶.۰۲
مصر	۱۲	۶۳.۴۶	۴۴.۷	۵۲.۴۹	۹۳.۱۸
قزاقستان	۱۳	۵۷.۶	۴۵.۱۳	۶۰.۹	۶۶.۷۶
پاکستان	۱۴	۵۲.۹۶	۳۱.۵	۳۹.۷۹	۸۶.۹۶
ایران	۱۵	۴۹.۳۸	۲۶.۱۴	۴۲.۳۳	۷۹.۶۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بر اساس جدول فوق، از میان کشورهای مطالعه شده آلمان، انگلستان، فرانسه و کانادا به ترتیب با متوسط مقداری ۹۸.۰۸، ۸۷.۶۷، ۸۶.۸۸ و ۸۳ بیشترین میزان ادغام در فرآیندهای جهانی را به خود اختصاص داده‌اند و در جمع کشورهای تحت بررسی دارای بالاترین رتبه شاخص کلی جهانی شدن هستند. ایالات متحده آمریکا نیز با میانگین ۷۹.۸۶ در جایگاه ششم قرار گرفته است. این در حالی است که کشورهای ایران، پاکستان، قزاقستان و مصر هر یک از کمترین میزان ادغام در فرآیندهای جهانی بهره می‌برند.

۳-۴- شاخص رقابت پذیری

شاخص رقابت پذیری جهانی (GCI)^{۲۲} یکی از شناخته شده ترین معیارهای سنجش رقابت کشورهاست و سالانه توسط مجمع جهانی اقتصاد محاسبه شده و انتشار می‌یابد. این شاخص شامل ۱۲ مؤلفه و ۱۱۴ متغیر

است که در سه سطح «الزامات بنیادین»، «افزایش‌دهنده‌های کارایی» و «عوامل پیشرفته بودن» طبقه‌بندی شده است. بر اساس مراحل توسعه‌یافتگی کشورها به هر یک از سه سطح نامبرده وزن مخصوصی داده شده و شاخص رقابت‌پذیری کشورها محاسبه می‌شود. باتوجه به آنکه در اکثر کشورهای تحت بررسی (تمام کشورها به‌جز پاکستان) بعد کارایی محور دارای بالاترین وزن (۵۰ درصد) در ساخت شاخص رقابت‌پذیری است، مطالعه حاضر از بعد کارایی به‌عنوان اساسی‌ترین بعد رقابت‌پذیری استفاده کرده است.

شاخص رقابت‌پذیری و هر یک از ابعاد آن به‌طور کمی در محدوده ارقام ۱ تا ۷ محاسبه می‌شود. هرچه شاخص به عدد ۷ نزدیک‌تر باشد، قدرت رقابت‌پذیری کشور بیشتر است. در این مطالعه برای سهولت مقایسه وضعیت رقابت‌پذیری با تاب‌آوری اقتصادی، شاخص رقابت‌پذیری در عدد ۱۰ ضرب شده است. مقدار متوسط رکن کارایی محوری شاخص رقابت‌پذیری طی دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۰ در جدول (۳) نشان داده شده است.

جدول ۳. متوسط شاخص کارایی محوری در منتخب کشورهای حوزه سند چشم‌انداز و گروه‌های هفت طی دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۰

کشورها	رتبه	شاخص کارایی محوری (رقابت‌پذیری)
ایالات متحده آمریکا	۱	۵۶.۱۸
انگلستان	۲	۵۴.۴۳
کانادا	۳	۵۳.۷۳
ژاپن	۴	۵۲.۶۳
آلمان	۵	۵۲.۴۳
فرانسه	۶	۵۰.۶۲
فلسطین اشغالی	۷	۴۷.۷۲
عربستان سعودی	۸	۴۷.۲۵
ایتالیا	۹	۴۳.۷۷
ترکیه	۱۰	۴۳.۲۷
قزاقستان	۱۱	۴۲.۰۵
اردن	۱۲	۴۰.۲۳
ایران	۱۳	۳۷.۵
مصر	۱۴	۳۶.۷
پاکستان	۱۵	۳۶.۵

مأخذ: یافته‌های پژوهش

فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان

ایالات متحده آمریکا، انگلستان و کانادا به‌طور متوسط بیشترین میزان کارایی محوری را از آن خود کرده‌اند. همچنین کشورهای پاکستان، مصر و ایران از کمترین میزان متوسط کارایی محوری و قدرت رقابت‌پذیری بهره می‌برند.

۴-۴- شاخص ریسک کشوری

به‌منظور اندازه‌گیری ریسک در کشورها شیوه‌های مختلفی وجود دارد که در این بین یکی از معتبرترین طبقه‌بندی‌ها، مربوط به راهنمای بین‌المللی ریسک کشوری (ICRG)^{۲۳} است. راهنمای بین‌المللی ریسک کشوری ۲۲

1. ICRG (International Country Risk Guide)

متغیر را در سه زیر مقوله ریسک سیاسی، ریسک مالی و ریسک اقتصادی طبقه‌بندی می‌کند، این شاخص بین صفر تا صد است و هر چه به عدد ۱۰۰ نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده اندک بودن ریسک در کشور تحت بررسی است. مقدار متوسط شاخص ریسک بین‌کشوری طی دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۰ در جدول (۴) نشان داده شده است.

جدول ۴. متوسط شاخص ریسک کشوری در منتخب کشورهای حوزه‌سند چشم‌انداز و گروه‌جی هفت طی دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۰

کشورها	رتبه	شاخص ریسک بین کشوری
آلمان	۱	۵۵.۷۳
کانادا	۲	۵۵.۰۱
ژاپن	۳	۵۳.۶۹
عربستان سعودی	۴	۵۲.۷۰
ایالات متحده آمریکا	۵	۵۱.۰۲
انگلستان	۶	۵۰.۹۸
فلسطین اشغالی	۷	۴۰.۳۰
فرانسه	۸	۴۸.۲۳
ایتالیا	۹	۴۸.۱۹
قزاقستان	۱۰	۴۷.۳۰
ازدن	۱۱	۴۴.۹۷
ایران	۱۲	۴۲.۴۴
ترکیه	۱۳	۴۱.۴۷
مصر	۱۴	۴۰.۲۱
پاکستان	۱۵	۳۸.۸۷

فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان

مأخذ: یافته‌های پژوهش

کشورهای آلمان، کانادا و ژاپن به‌طور متوسط بیشترین میزان شاخص ریسک یعنی کمترین میزان حقیقی ریسک را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین کشورهای پاکستان، مصر و ترکیه از کمترین میزان شاخص ریسک و به عبارتی بالاترین میزان ریسک بین‌کشوری بهره می‌برند. ایران نیز با رتبه عددی ۴۲.۴۴ در جایگاه ۱۲ام جدول قرار گرفته است.

۵. روش‌شناسی تحقیق

در پژوهش حاضر به پیروی از مطالعات تجربی و تبیین رابطه تاب‌آوری با جهانی‌شدن، رقابت‌پذیری و ریسک بین‌کشوری در بخش پیشینه، الگوی خطی زیر تصریح شده است. شایان ذکر است از رشد تولید ناخالص داخلی کشورها نیز به‌عنوان متغیر کنترلی استفاده شده است.

$$RI_{it} = f(SKOF_{it}, PKOF_{it}, EKOF_{it}, EICR_{it}, PICR_{it}, GCI_{it}, GDP_{it})$$

در الگوی فوق تعریف متغیرها و علامت مورد انتظار هر یک به‌صورت زیر است:

RI_{it} : شاخص تاب‌آوری کشور i در دوره t

$$\begin{aligned} \partial \frac{RI}{SKOF} &\geq 0 \text{ : شاخص جهانی شدن اجتماعی کشور } i \text{ در دوره } t \text{ و علامت مورد انتظار آن} \\ \partial \frac{PKOF}{RI} &\geq 0 \text{ : شاخص جهانی شدن سیاسی کشور } i \text{ در دوره } t \text{ و علامت مورد انتظار آن} \\ \partial \frac{RI}{EKOF} &\geq 0 \text{ : شاخص جهانی شدن اقتصادی کشور } i \text{ در دوره } t \text{ و علامت مورد انتظار آن} \\ \partial \frac{RI}{EICR} &\geq 0 \text{ : ریسک اقتصادی کشور } i \text{ در دوره } t \text{ و علامت مورد انتظار آن} \\ \partial \frac{RI}{PICR} &\geq 0 \text{ : ریسک سیاسی کشور } i \text{ در دوره } t \text{ و علامت مورد انتظار آن} \\ \partial \frac{RI}{GDP} &\geq 0 \text{ : رشد تولید ناخالص داخلی کشور } i \text{ در دوره } t \text{ و علامت مورد انتظار آن} \\ \partial \frac{RI}{GCI} &\geq 0 \text{ : قدرت رقابت پذیری کشور } i \text{ در دوره } t \text{ و علامت مورد انتظار آن} \end{aligned}$$

۱-۵- آزمون ایستایی داده‌ها

از آنجایی که نامانایی متغیرها باعث بروز مشکل رگرسیون کاذب می‌شود، ضروری است حداقل از یکی از شش آزمون معرفی برای آزمون ریشه واحد پانل استفاده شود؛ بنابراین پیش از برآورد مدل ابتدا آزمون ریشه واحد آزمون لوین، لین چو^{۲۴} برای متغیرهای مدل در حالت (داده‌های مقطعی دارای مقدار ثابت و روند) در سطح بررسی و نتایج آن در جدول ذیل گزارش شده است.

جدول ۵. نتایج آزمون ریشه واحد لوین، لین چو با مقدار ثابت و روند برای کشورهای جی هفت و سند چشم‌انداز طی دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۰

متغیر	کشورهای جی هفت		کشورهای چشم‌انداز	
	Statistic	Prob	Statistic	Prob
RI	-۱.۴۷	۰.۰۷	-۵.۱	۰.۰۰
SKOF	-۷.۱۱	۰.۰۰	-۶.۳۷	۰.۰۰
PKOF	-۵۰.۸۰	۰.۰۰	-۸.۹	۰.۰۰
EKOF	-۶.۴۴	۰.۰۰	-۱۲.۱۸	۰.۰۰
GCI	-۴.۳۷	۰.۰۰	-۸.۵۹	۰.۰۰
EICR	-۷.۹۱	۰.۰۰	-۴.۴۳	۰.۰۰
PICR	-۳.۸۱	۰.۰۰	-۱۲.۲۹	۰.۰۰
GDP	-۷.۵	۰.۰۰	-۶.۴۳	۰.۰۰

فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج به دست آمده از این آزمون، متغیرهای تحت بررسی در سطح هم‌جمع از درجه صفر هستند.

۳-۵. برآورد مدل

نتایج آزمون‌های لیمر و هاسمن در جدول (۷) و (۸) ارائه شده است.

1. Levin, Lin and Chu

جدول ۷. نتایج آزمون لیمر و هاسمن برای کشورهای جی هفت طی دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۰

نتیجه آزمون	آماره آزمون	آماره آزمون	نوع آزمون
تأیید مدل پانل	۰.۰۰	۷.۲۸	آزمون لیمر
تأیید مدل اثرات ثابت	۰.۰۰	۴۶.۵۹	آزمون هاسمن

فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان

مأخذ: یافته های پژوهش

جدول ۸. نتایج آزمون لیمر و هاسمن برای کشورهای سند چشم انداز طی دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۰

نتیجه آزمون	آماره آزمون	آماره آزمون	نوع آزمون
تأیید مدل پانل	۰.۰۰	۱۴.۸۴	آزمون لیمر
تأیید مدل اثرات تصادفی	۰.۹۶	۱.۳۶	آزمون هاسمن

فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان

مأخذ: یافته های پژوهش

بر اساس نتایج حاصل از آزمون های گزارش شده در جداول فوق برای هر دو گروه کشورهای مورد مطالعه می توان از روش پانل برای برآورد استفاده کرد، همچنین برآورد کشورهای جی هفت به روش اثرات ثابت و برآورد کشورهای حوزه چشم انداز به روش اثرات تصادفی صورت می گیرد.

نتایج الگوی معرفی شده برای بررسی رابطه میان تاب آوری و متغیرهای مستقل در کشورهای تحت بررسی با به کارگیری روش حداقل مربعات پویا در جدول (۹) ارائه شده است.

جدول ۹. نتایج برآورد مدل برای کشورهای جی هفت و سند چشم انداز طی دوره ۲۰۱۵-۲۰۱۰ به روش EGLS

متغیر وابسته: تاب آوری اقتصاد (RI)	کشورهای سند چشم انداز	
متغیر	کشورهای عضو جی هفت	کشورهای سند چشم انداز
GCI	۰.۳۹ (۰.۰۰)	۰.۱۶ (۰.۴)
SKOP	۱.۶۳ (۰.۰۰)	۰.۵۱ (۰.۰۰)
PKOF	-۰.۰۲ (۰.۵۸)	-۰.۱۷ (۰.۰۱)
EKOF	-۰.۷۱ (۰.۰۰)	۰.۰۹ (۰.۱۴)
EICR	۰.۱۱ (۰.۰۰)	۰.۴۹ (۰.۰۰)
PICR	۰.۰۶ (۰.۰۰)	۰.۲۷ (۰.۰۰)
GDP	۰.۳۵ (۰.۰۱)	۰.۰۹ (۰.۳۳)
C	-۳۳.۵ (۰.۰۰)	-۱۰.۰۹ (۰.۳۴)
R-squared	۰.۹۹	۰.۹۳
squared Adjusted R	۰.۹۹	۰.۹۲
Prob(F-statistic)	۰.۰۰	۰.۰۰
D-W	۲.۰۳	۱.۹۶

فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان

اعداد داخل کروشه prob را نشان می دهد.

مأخذ: یافته های پژوهش

نتایج برآوردها حاکی از آن است که متغیر رقابت‌پذیری در گروه کشورهای عضو جی‌هفت تأثیر مثبت و معنادار داشته است. چرا که رتبه‌بندی رقابتی بالاتر نشان‌دهنده رشد اقتصادی بالاتر و پایدارتر است، لذا سطوح بالاتر رقابت‌پذیری به افزایش مقاومت اقتصادی در برابر تکانه‌های وارده بر پیکره اقتصاد منجر خواهد شد. این درحالی است که رقابت‌پذیری بر تاب‌آوری کشورهای حوزه در سند چشم‌انداز بی‌معنا بوده است و علت آن را می‌توان ناشی از پایین بودن قدرت رقابت‌پذیری این دست کشورها در سطح جهانی دانست. بر این اساس، با توجه به ناتوانی در رقابت‌پذیری کشورهای حوزه چشم‌انداز، رقابت‌پذیری این کشورها بر تاب‌آوریشان بی‌معنا بوده است. نتایج حاصل از تأثیر رقابت‌پذیری بر تاب‌آوری در سطح کشورهای جی‌هفت منطبق با مباحث موجود در بخش مبانی نظری است و با نتایج مطالعات (ابوبکر، ۲۰۱۵؛ سایما و جیورج، ۲۰۱۷؛ پتریلی، ۲۰۱۸) هم‌سو است.

بنابر نتایج جدول فوق ارتقای وضعیت جهانی‌شدن اجتماعی موجب بهبود وضعیت تاب‌آوری کشورهای تحت بررسی شده است. بدان معنا که رابطه مثبتی میان جهانی‌شدن اجتماعی با تاب‌آوری اقتصادی در این کشورها وجود دارد. چرا که جهانی‌شدن از طریق جریان سریع اطلاعات، هم‌جوشی فرهنگ‌ها و کاهش مناقشات داخلی و خارجی و کمک به توسعه انسانی در این کشورها توانسته مزایای بسیاری در پی داشته باشد. شایان ذکر است جهانی‌شدن اجتماعی بیشترین تأثیر را بر تاب‌آوری اقتصادی کشورها داشته است. این ضریب برای کشورهای جی‌هفت بالاتر از کشورهای سند چشم‌انداز بوده است.

جهانی‌شدن سیاسی بر تاب‌آوری اقتصادی کشورهای تحت بررسی تأثیری منفی داشته است؛ یعنی با افزایش قدرت سازمان‌های جهانی، توسعه بخش خصوصی و سازمان‌های بین‌المللی، اقتدار کشورها با چالش مواجه شده و تاب‌آوریشان را کاهش داده است. این شاخص بر تاب‌آوری اقتصادی کشورهای جی‌هفت منفی و بی‌معنا و در کشورهای حوزه چشم‌انداز، منفی و معنادار بوده است. با یک درصد افزایش جهانی‌شدن سیاسی، تاب‌آوری اقتصادی کشورهای حوزه چشم‌انداز ۰.۱۷ واحد کاهش یافته است.

نتایج حاصل از مطالعه، گویای تأثیر منفی جهانی‌شدن اقتصادی بر تاب‌آوری کشورهای عضو جی‌هفت است. به‌گونه‌ای که با یک درصد افزایش در شاخص جهانی‌شدن اقتصادی، تاب‌آوری این کشورها ۰.۷۱ واحد کاهش می‌یابد؛ بنابراین با ادغام کشورهای تحت بررسی در فرآیندهای جهانی‌شدن شوک‌های اقتصادی به‌راحتی وارد کشورها شده و میزان تاب‌آوری آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. باین‌حال در کشورهای حوزه چشم‌انداز به علت ادغام بسیار اندک این کشورها در گستره فرآیندهای جهانی‌شدن اقتصادی شاهد بی‌تأثیری شاخص جهانی‌شدن اقتصادی بر میزان تاب‌آوری هستیم.

تأثیر منفی جهانی‌شدن اقتصادی بر تاب‌آوری اقتصادی (بریکوگلیو و ولا، ۲۰۱۶؛ ابوبکر، ۲۰۱۵؛ دی‌جیوانی و لوچنکو، ۲۰۰۹؛ مسچی و ویوارلی، ۲۰۰۷) را تأیید کرده و نتایج مطالعات هگرتی، ۲۰۱۱ و ۲۰۱۴؛ کوز و همکاران، ۲۰۰۶) را تأیید نمی‌کند.

انتظار بر این است که با کاهش احتمال خطرپذیری و مدیریت ریسک، سطح تاب‌آوری کشورها افزایش یابد. با توجه به آنکه هرچه ریسک مناطق کمتر شود، کشورها از منظر شاخص ریسک رتبه بالاتری را کسب خواهند کرد، انتظار می‌رود رابطه شاخص ریسک و تاب‌آوری اقتصادی مثبت و معنادار شود، نتایج تخمین در ارتباط با هر دو نوع ریسک اقتصادی و سیاسی به‌درستی فرضیه را تأیید می‌کند.

به عبارتی، با یک درصد افزایش، شاخص ریسک اقتصادی کشورها، میزان تاب آوری اقتصادی کشورهای عضو جی هفت ۰.۱۱ واحد و تاب آوری کشورهای حوزه چشم انداز ۰.۴۹ واحد افزایش می یابد. همچنین با یک درصد افزایش شاخص ریسک سیاسی کشورها، میزان تاب آوری اقتصادی کشورهای عضو جی هفت ۰.۰۶ واحد و تاب آوری کشورهای حوزه چشم انداز ۰.۲۷ واحد افزایش می یابد. در این خصوص تأثیر شاخص های ریسک (اقتصادی و سیاسی) بر تاب آوری اقتصادی کشورهای سند چشم انداز بیشتر از تأثیر این شاخص ها بر تاب آوری اقتصادی گروه کشورهای جی هفت است. علت را می توان ناشی از بالا بودن ریسک کشورهای جنوب غرب آسیا دانست. با توجه به بالا بودن میزان ریسک این گروه کشورها چنانچه اندکی ریسکشان کاهش یابد، میزان تاب آوریشان بسیار افزایش خواهد یافت. این بخش از نتایج مطالعه، با پژوهش توسط (کوز و همکاران، ۲۰۰۶) همسوست.

تأثیر رشد تولید ناخالص داخلی در کشورهای عضو جی هفت مثبت و معنادار بوده است و فرضیه را تأیید می کند. به عبارتی با یک درصد افزایش در رشد تولید ناخالص داخلی میزان تاب آوری اقتصادی این کشورها ۰.۳۵ واحد افزایش می یابد. اما در کشورهای حوزه چشم انداز به علت رشد ناخالص داخلی اندک و بعضاً رشد منفی در برخی از کشورها رشد تولید ناخالص داخلی بر تاب آوری این کشورها بی معنا بوده است.

۶. نتیجه گیری و پیشنهادها

امروزه، بیش از هر زمان دیگری، جهان با تغییرات فزاینده سریع و عمیق و وابستگی متقابل فراگیر همراه شده است و عواقب آن شکل گیری سطوح بی سابقه ای از بی اعتمادی گسترده نسبت به آینده است.

بسیاری معتقدند جهانی شدن با تهدیدات انسانی، افزایش بی ثباتی های مالی و اقتصادی، مهاجرت های نامنظم، افزایش شکاف دستمزدها، نابرابری و فقر درون کشورها، افزایش نابرابری بین کشوری و وابستگی صرف کشورهای کمتر توسعه یافته به کشورهای توسعه یافته، بحران هویت ملی و کاهش استقلال ملی همراه است که موجب تهدید رفاه جوامع و افزایش بحران ها شده و انعطاف پذیری اقتصادی را به چالش خواهد کشید.

اما از سوی دیگر بسیاری از افراد عنوان می کنند جهانی شدن با رشد تجارت جهانی، رشد همگرایی بازارهای مالی، رشد سرمایه گذاری مستقیم خارجی، کاهش هزینه های تجارت و ارتباطات، ارتقای سطح علم و فناوری، انعطاف پذیری بازار کار، رفع چالش های جمعیتی و ترویج هماهنگی و اجتناب از تعارض همراه است؛ لذا به ایجاد رشد و توسعه مستمر و پایدار، ثبات اقتصادی، توسعه انسانی، افزایش توان رقابت پذیری و ارتقای تأثیرگذاری در سطح جهانی منجر شده، بنابراین میزان مقاومت و توان مواجهه با شوک های وارده بر پیکره اقتصاد افزایش می یابد.

چنانچه ادغام در بازارهای جهانی با توسعه کارایی و بهره وری و افزایش توان رقابت پذیری و کاهش ریسک کشورها همراه باشد، می توان انتظار داشت جهانی شدن همسو با مقاوم سازی اقتصادی عمل کند.

از این رو، مطالعه حاضر به بررسی تأثیر جهانی شدن، رقابت پذیری، ریسک کشوری و رشد تولید ناخالص داخلی بر تاب آوری اقتصادی در کشورهای برگزیده در حوزه سند چشم انداز و گروه جی هفت پرداخته است. نتایج حاصل از تحلیل ها نشان می دهد که جهانی شدن اجتماعی، رقابت پذیری، ریسک اقتصادی و

ریسک سیاسی، تأثیری مثبت و جهانی شدن اقتصادی تأثیری منفی و معنادار بر تاب‌آوری اقتصادی کشورهای عضو جی‌هفت داشته است.

همچنین جهانی شدن اجتماعی، ریسک اقتصادی و ریسک سیاسی تأثیری مثبت و جهانی شدن سیاسی تأثیری منفی و معنادار بر تاب‌آوری اقتصادی کشورهای حوزه چشم‌انداز داشته است.

با توجه به نتایج حاصل از بررسی‌ها، توصیه‌های سیاستی ذیل ارائه می‌شود:

- ✓ با توجه به اینکه تأثیر بعد اجتماعی جهانی شدن بر تاب‌آوری مثبت است، پیشنهاد می‌شود سیاست‌های لازم در راستای افزایش روابط اجتماعی بین کشورها برای افزایش سطح تاب‌آوری اعمال شود.
- ✓ با توجه به تأثیر منفی (در کشورهای جی‌هفت) و بی‌معنای (در کشورهای حوزه چشم‌انداز) جهانی شدن اقتصادی بر تاب‌آوری، پیشنهاد می‌شود درباره آزادسازی‌های تجاری، بحث و بررسی بیشتری قرار گیرند و به گونه هدفمند پیگیری شوند.
- ✓ اتخاذ سیاست‌های کلان اقتصادی در راستای ایجاد رشد تولید ناخالص داخلی مستمر و پایدار و کاهش نوسانات و امنیت اقتصادی و مالی در کشورها برای کاهش ریسک و افزایش تاب‌آوری.
- ✓ اتخاذ سیاست‌های خارجی مناسب و برقراری روابط بین‌المللی مستحکم و برنامه‌ریزی شده برای جلوگیری از بی‌ثباتی‌های سیاسی و با هدف افزایش قدرت کارایی و ارتقای قدرت رقابت‌پذیری در راستای مقاوم‌سازی اقتصاد.

ملاحظات اخلاقی

حامی مالی

این مقاله حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در آماده سازی این مقاله مشارکت داشته اند.

تعارض منافع

بنا به اظهار نویسندگان، در این مقاله هیچ گونه تعارض منافی وجود ندارد.

تعهد کپی‌رایت

طبق تعهد نویسندگان، حق کپی‌رایت (CC) رعایت شده است.

Referenc

- Abubaker, R. (2015). The asymmetric impact of trade openness on output volatility. *Empirical Economics*, 49(3), 881–887.
- Ajili H. and Bankian N. (2016). The effect of power structure change in the global political economy on the formation of a competitive government. *Journal of Government Studies. Journal of the Faculty of Law and Political Science*. 2(7), 163-181. (Persain)
- Amir zadeh M. (2016). *The Impact of Globalization on Urban Economic Sustainability*. 8th International Conference on Comprehensive Crisis Management. Tehran. Permanent Secretariat of the International Conference on Comprehensive Crisis Management. https://www.civilica.com/Paper-INDM08-INDM08_146.html. (Persain)
- Behkish M. (2002). *Iran's economy in the context of globalization*. Ney Publishing, Tehran. (Persain)
- Briguglio, L. and Galea, W. (2003). Updating and Augmenting the Economic Vulnerability Index, Occasional Paper by the Islands and Small States Institute of the University of Malta. Valletta, Islands and Small States Institute of the University of Malta.
- Briguglio, L., Cordina, G., Farrugia, N., and Vella, S. (2009). Economic vulnerability and resilience: concepts and measurements. *Oxford Development Studies*, 37(3), 229-247.
- Briguglio, L. (2016). Exposure to external shocks and economic resilience of countries: Evidence from global indicators. *Journal of Economic Studies*, 43(6), 1057-1078.
- Briguglio, L. and Vella, M. (2016). Trade openness and volatility. Handbook of small states: Economic, Social and Environmental Issues, 42-52. https://www.um.edu.mt/_data/assets/pdf_file/0004/298588/04-2016.pdf
- Canton, E., Mohl, P., Reut, A., and Ward, M. (2016). How to make the Economic and Monetary Union more resilient? Quarterly Report on the Euro Area (QREA), Directorate General Economic and Financial Affairs (DG ECFIN), *European Commission*, 15(3), 7-18.
- Di Giovanni, J. and Levchenko, A. (2009). Trade openness and volatility. *Review of Economics and Statistics*, 91(3), 558–585.
- Easterly, W., Islam, R. and Stiglitz, J. E. (2001). Shaken and stirred: Explaining growth volatility. <http://www.rrojasdatabank.info/wbdevecon00-12.pdf>
- Gemmell, N., Kneller, R. and Sanz, I. (2008). Foreign investment, international trade and the size and structure of public expenditures. *European Journal of Political Economy*, 24(1), 151–171.
- Gol khandan A. (2016). Globalization and the size of government in Iran: with the introduction of a new globalization index KOF. *Economic Journal* (bi-monthly review of economic issues and policies). 16(11&12), 5-38. (Persain)
- Hamidi H. and Sarfarazi M. (2010). Globalization and human resource management. *Strategic Studies of Public Policy*, 1(1), 1-48. (Persain)
- Hegerty, S. W. (2011). Do international capital flows smooth or transmit macroeconomic volatility? Time-series evidence from emerging markets. *Economic Bulletin*, 31(2), 1659-1679.
- Hegerty, S. W. (2014). do international capital flows worsen macroeconomic volatility in transition economies? *Bulletin of Applied Economics, Risk Market Journals*, 1(1), 1-13.

- Hegerty, S. W. (2014). Openness and macroeconomic volatility: Do development factors drive such ambiguous results? <http://www.omicsgroup.org/journals/openness-and-macroeconomic-volatility-do-development-factors-drive-such-ambiguous-results-2168-9458-3-136.php?aid=36386>
- <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0164070496800553>
- Jaani S. Azooji A. (2014). *Explain the concept and principles of resilience and resistance economics in the design of the Sixth Development Plan*. Tehran. Office of Strategic Planning and Supervision of the President. 17-20. (Persain)
- Jafari samimi A., Ghaderi S., Ghaderi S. and Ketabi T. (2013). Investigating the Effect of Trade Openness and Economic Globalization on Employment: A Border Testing Approach. *Economic Modeling Research Quarterly*, 13, 1-26. (Persain)
- Karras, G. and Song, F. (1996). Sources of business-cycle volatility: An exploratory study on a sample of OECD countries. *Journal of Macroeconomics*, 18(4), 621-637.
- Krishna, P. and Levchenko, A. (2009). *Comparative Advantage, Complexity and Volatility*. NBER Working Paper No. 14965. <http://www.alevchenko.com/w14965.pdf>
- Kose, M. A., Prasad. E., Kenneth. R., and Shang-Jin, W. (2006). *Financial globalization: A reappraisal*. IMF Working Paper: 06/189. https://scholar.harvard.edu/files/rogoff/files/imf_wp_06_189.pdf
- KOF Index of Globalization (2018), <https://www.kof.ethz.ch/>
- Loayza, N. V. and Raddatz, C. (2007). The Structural Determinants of External Vulnerability the Structural Determinants of External Vulnerability. *The World Bank Economic Review*, 21(3), 359-387. <http://documents.worldbank.org/curated/en/641521468336280437/pdf/775550JRN020070uctural0Determinants.pdf>
- Meschi, E. and Vivarelli, M. (2007). *Trade openness and income inequality in developing countries*. Working Paper. Coventry: University of Warwick. Centre for the Study of Globalization and Regionalization. Working papers (University of Warwick. Centre for the Study of Globalization and Regionalization) (No.232). <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/pais/research/rsearchcentres/csgr/papers/workingpapers/2007/wp23207.pdf>
- Petrylė, V. (2018). Does The Global Competitiveness Index Demonstrate The Resilience Of Countries To Economic Crises? *Economika*, 95(3). <http://www.journals.vu.lt/ekonomika/article/view/10326>
- Porter, m. e. (1992). *Competitive Advantage of nations* – London: Macmillan Press.
- Schwab K. (2015). *The Global Competitiveness Report 2015-2016*. World Economic Forum. Geneva.
- Rahmani T. (2009). *Macroeconomics*. Tehran. Baradaran. 11th edition. (Persain)
- Rafipur F. (1998). *Development and Contradiction*. Tehran. Anteshar Co., 2nd Edition. (Persain)
- Seyedi niya A. (2009). Consumption and consumerism from the perspective of Islam and economic sociology. *Islamic Economics*. Volume 8. No 34. pp.151-178. (Persain)
- Shojaei zand A. (2003). *Globalization and Religion: Opportunities and Challenges (Collection of Articles)*. Qom. Fourth Congress of Theologians. Conference Secretariat. First Edition. (Persain)

- Sima, V. and Gheorghe I.G. (2017). A multi criterial Analysis of National Competitiveness: Evidences for a Resilient Economy. *Industrial*, 45(2), 45-64.
- World Economic Forum. (2015). *Global Competitiveness Index data for the period of 2005-2015*. [Data file]. Retrieved from <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/>.